

Povratak sigurnosti i povjerenja: prijelazne policijske snage 1996.-1998.

Nikolina Mokricki, mag. hist.
Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman“
Ilica 256b, 10 000 Zagreb

UDK: 321.011(497.54-37 Podunavlje)“1996/1998“
327.56(497.5:497.11)(091)

Pregledni rad / Review article

Primljeno / Received: 26. 9. 2024.

Prihvaćeno / Accepted: 5. 11. 2024.

U radu autorica na temelju izvorne arhivske dokumentacije, relevantne literature i onodobne periodike analizira uspješnost realizacije zamisli o zajedničkim višenacionalnim policijskim snagama za vrijeme mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja. Naglasak rada bit će posvećen tijeku uspostave i djelovanju Prijelaznih policijskih snaga koje su u okviru mandata mirovne operacije UNTAES zaživjele kao mjera koja je za glavni cilj imala uspostavu povjerenja između dviju etničkih zajednica uništenog velikosrpskom agresijom na istočni dio hrvatskog teritorija. Stoga će ovaj rad, u konačnici, objasniti zbog čega je ideja o prijelaznim policijskim snagama uspjela zaživjeti za vrijeme reintegracije Hrvatskog Podunavlja te koji su razlozi uspješnosti ove perspektivne mjere za uspostavu povjerenja.

Ključne riječi: Hrvatsko Podunavlje, mirna reintegracija, Prijelazne policijske snage, UNPSG, UNTAES

Uvod

Nakon neuspješnih mirovnih operacija UNPROFOR¹ i UNCRO², a nakon stvaranja novih geopolitičkih odnosa prouzrokovanih porazom srpskih snaga u Hrvatskoj i oslobađanjem velikog dijela okupiranog teritorija, Rezolucijom 1037 Vijeća sigurnosti uspostavljena je nova mirovna misija Ujedinjenih naroda (UN) koja se često u literaturi i UN-ovim dokumentima

1 Zaštitne snage Ujedinjenih naroda, eng. *United Nations Protection Forces*.

2 Operacija Ujedinjenih naroda za obnovu povjerenja u Hrvatskoj, eng. *United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia*.

spominje kao jedna od najuspješnijih u posthladnoratovskom razdoblju – Prijelazna uprava UN-a (eng. *United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium*, UNTAES).

Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda (VS UN) je zamisao o zajedničkim hrvatsko-srpskim policijskim snagama pokušalo ostvariti u vrijeme provedbe mirovne operacije UNPROFOR. Prema planu američkog diplomata i tada posebnog izaslanika glavnog tajnika UN-a Cyrusa Vancea iz studenog 1991., nakon što mirovne snage UN-a preuzmu odgovornost nad zaštićenim zonama, u njima je trebalo ustrojiti „lokalne policijske snage“ koje su morale odražavati predratnu „etničku strukturu stanovništva“. Bile bi podređene „lokalnim vlastima“, a njihov bi rad nagledala UN-ova policija (eng. *United Nations Civilian Police*, UNCIVPOL).³ Spomenute „lokalne policijske snage“ trebale su, dakle, biti miješanog nacionalnog sastava, tj. trebali su ih činiti i Hrvati i Srbi. Bez sumnje, ostvarenje zamisli o zajedničkim policijskim snagama predstavljalo bi mjeru koja bi snažno signalizirala sukobljenim stranama nužnost zajedničke suradnje (kao preduvjeta zajedničkog suživota), ali i, jednako važno, odlučnost UN-a da provede mandatne zadaće u djelo.

Ali, problem kojeg su u Vijeću sigurnosti previdjeli sastojao se u tome što je zamisao bila u potpunosti neprovediva. Zbog izostanka bilo kakve suradnje između sukobljenih strana, ali i nemogućnosti UN-a da osigura provedbu mandatne zadaće koju je povjerio vlastitim mirovnim snagama, i Zagreb i Knin zamisao o zajedničkim policijskim snagama pokušali su iskoristiti kako bi postigli dugoročne političke ciljeve. Zagreb je s pravom ubrzo počeo pozivati UN da provede preuzetu zadaću i popuni „lokalne policijske snage“ na zaštićenim područjima Hrvatima, Mađarima i ostalim nesrpskim stanovništvom, nastojeći na taj način restaurirati vlastitu vlast, dok su krajinski Srbi jednostavno počeli ustrojivati nacionalno homogene posebne jedinice milicije ili paravojne postrojbe koje su bile zabranjene Vanceovim planom, pokazujući na taj način da su im mirovne snage UN-a potrebne samo kako bi odvratile Zagreb od eventualnog hrvatskog vojnog napada. Primjerice, u Sektoru Istok, zaštićenoj zoni UN-a koja je obuhvaćala područje istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema, pripadnici Posebne jedinice milicije Beli Manastir bili su zbog nošenja dugog pješačkog naoružanja u srpnju 1992. spremni ući u oružani sukob s belgijskom postrojbom UNPROFOR-a.⁴ Predvidivo, sve policijske postrojbe koje su nastavile djelovati u zaštićenim zonama bile su etnički homogene tj. sastavljene isključivo od krajinskih Srba, posebne jedinice milicije simbolizirale su namjeru Knina da se suprotstavi provedbi onih zadaća mirovnih snaga UN-a koje su imale potencijal promjene stanja, otvorilo se novo područje nezadovoljstva Zagreba provedbom mirovne operacije, a UN-ova vjerodostojnost pretrpjela je još jedan udarac.

³ *Balkanski ugovorni odnosi, tom III (1946.-1996.)*, Dokument br. 525, Vensov plan: plan mirovne operacije UN-a za Jugoslaviju od 3. januara 1992., pr. Momir Stojković, Beograd, 1999., 531.

⁴ Hrvatski memorijalni dokumentacijski centar Domovinskog rata (dalje: HMDCCR), Republika Srpska Krajina, Ministarstvo unutrašnjih poslova/Special Militia Unit Command in Beli Manastir, Conf. no. 4-2, Report on the critical situation between PJM command and UNPROFOR, 27 July 1992.

Nakon iznimno ozbiljnog gubitka ugleda u vezi s osnivanjem zajedničkih policijskih snaga tijekom prve polovine 1992., UN je potihom napustio zamisao. O tome najbolje svjedoči činjenica da i sam spomen ove mandatne zadaće u potpunosti nestaje iz redovnih izvještaja glavnog tajnika o stanju mirovne operacije. Zapravo, UN se pomirio s postojanjem dviju odvojenih policijskih snaga – hrvatske i srpske – i na područjima čije su osobitosti dopuštale makar razmišljanje o tome. Tako je u Sektoru Zapad, UN-ovoj zaštićenoj zoni koja je obuhvaćala dijelove zapadne Slavonije, tj. područja na kojima su djelovale i hrvatske i krajinske civilne vlasti, u vrijeme provedbe *Sporazuma o prekidu vatre iz ožujka 1994.*, UNCIVPOL mjestimice nadgledao odvojeni rad hrvatske i srpske policije.⁵ Zamisao o zajedničkim policijskim snagama nije našla mjesta u mandatnim zadaćama operacije UNCRO, ali ni u kasnijem neslužbenom prijedlogu glavnog koordinatora civilnih poslova mirovne misije Michela Moussallia iz travnja 1995., nazvanog *Uspostava povjerenja u Slavoniji*.⁶ Premda su oba dokumenta naglasak stavljala na uspostavu povjerenja između sukobljenih strana, očito su u Vijeću sigurnosti tada realnije ocijenili mogućnost njezine realizacije.

Ovaj tekst ima namjeru na temelju izvornih arhivskih dokumenata, a prvenstveno radi se o izvorima hrvatskih institucija, kao što su Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo vanjskih poslova, Ureda Predsjednika Republike Hrvatske, a u kojima se može pronaći građa o djelovanju prijelaznih policijskih snaga, prikazati kako je tekao proces integracije lokalnih policijskih snaga u hrvatsku policiju za vrijeme mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja. Za ovu tematiku korištena su i dostupna izvješća Glavnog tajnika UN-a Vijeću sigurnosti tijekom trajanja mirovne operacije UNTAES, a u kojima su se redovito spominjale Prijelazne policijske snage i njihovo djelovanje. Ovu temu je dodatno obogatila recentna literatura i tisak, poglavito u razjašnjavanju konteksta u kojima se odvijala zamisao i provedba o zajedničkim hrvatsko-srpskim policijskim snagama.

Promijenjene okolnosti – novi početak

Nakon vojno-redarstvenih operacija „Bljesak“ i „Oluja“ koje je provela hrvatska strana te time oslobodila velik dio okupiranog hrvatskog teritorija, došlo je do promjene u omjeru snaga čime su krajinski Srbi pritisnuti međunarodnim čimbenicima, u prvom redu američkom administracijom, morali prestati s dugogodišnjom politikom opstrukcije koja je bila jedna od ključnih uzroka neuspješnosti mirovnih operacija UNPROFOR i UNCRO.

⁵ „Sporazum nije vezan uz rokove“, *Vjesnik*, Zagreb, 6. svibnja 1994.

⁶ Vidi: Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (dalje: MVEP), Stalna misija Republike Hrvatske pri Ujedinjenim narodima, Rasčlamba prijedloga modela djelovanja UNCRO temeljem Rezolucije 981 Vijeća sigurnosti UN od 7. travnja 1995.; Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), Ured Predsjednika Republike Hrvatske/Pismohrana (dalje: UPRH/P), Strogo povjerljivi spisi, UNCRO/CIVAFF, Michel Moussalli, Aide Mémoire: Confidence Restoration in Slavonia, 19 April 1995.

Osim toga, odluka hrvatske strane za nepokretanjem vojne operacije na području istočne Slavonije, koja bi nesumnjivo za posljedicu imala velik broj vojnih i civilnih žrtava, utrla je put za mirnim rješavanjem pitanja preostalog okupiranog hrvatskog teritorija na krajnjem istoku. Sve navedeno postavilo je temelje za predstojeću mirnu reintegraciju Hrvatskog Podunavlja koje se trebalo odvijati pod nadzorom Prijelazne uprave UN-a na prvotno razdoblje od dvanaest mjeseci.

S obzirom na opisane novonastale okolnosti, a kao mjeru za uspostavu povjerenja, UN se vratio na ideju o mješovitim policijskim snagama pod nadzorom UNTAES-a. Već u *Temeljnom sporazumu o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu*, potpisanom između hrvatske Vlade i predstavnika lokalnih Srba u studenom 1995., u petoj točki navodi se kako će Prijelazna uprava osnovati i obučiti privremene policijske snage, izgraditi profesionalizam u policiji, kao i povjerenje između svih etničkih zajednica.⁷ Ovaj dokument kojeg su potpisale obje sukobljene strane ubrzo će postati temelj za uspostavu operacije UNTAES. Premda nije izrijekom navedeno, s visokim stupnjem sigurnosti može se utvrditi kako su privremene policijske snage od početka planirane kao zajedničke, tj. višenacionalne, ili još preciznije, dominantno hrvatsko-srpske. I Rezolucija Vijeća sigurnosti 1037, kojom je određen mandat mirovne operacije UNTAES, istina, govori samo o tome kako će „civilna komponenta“ misije uspostaviti „privremene policijske snage“ te odrediti njihov sastav i veličinu.⁸ Ali, ako su te snage doista, kako je također navedeno u *Temeljnom sporazumu*, trebale pridonijeti „uspostavi povjerenja među etničkim zajednicama“, onda su morale biti i stvarno zajedničke tj. sadržavati i hrvatsku i srpsku komponentu otprilike jednake brojnosti.

S obzirom kako je provedba Temelnog sporazuma bila praćena izvješćima glavnog tajnika UN-a i rezolucijama kojima su se davale smjernice prema kojima se provodio proces mirne reintegracije⁹, već u izvješću glavnog tajnika Boutrousa Boutrousa Ghalija od 6. veljače 1995. naglašava se ključna uloga policijskih snaga pod upravljanjem Prijelaznog upravitelja i pod nadzorom UNCIVPOL-a. Međutim, ovim dokumentom se načelno određuje kako će lokalni profesionalni policajci biti izabrani s „obje strane“ kako bi se oformile Prijelazne policijske snage te se uputile na obuku koja mora biti gotova prije početka provedbe demilitarizacije regije kako bi te snage pružile potporu, povjerenje i sigurnost u regiji.¹⁰ Ključno je ovdje uočiti kako je UN uvidio važnost mješovite policije u održanju sigurnosti tijekom provedbe demilitarizacije o čijem je uspjehu ovisila daljnja provedba ostalih mandatnih

7 *Olujni mir. Kronologija hrvatske misije mira na Dunavu*, pr. Vesna Škare-Ožbolt, Ivica Vrkić, Zagreb: Narodne novine, 1998., 28.-29.

8 Resolution 1037 (1996) / adopted by the Security Council at its 3619th meeting, on 15 January 1996., Resolution 1037 (1996) / (un.org), pristup ostvaren 17. svibnja 2023.

9 Ana HOLJEVAC TUKOVIĆ, *Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja*, Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata; Despot Infinitus, 2015., 85.

10 Further Report of the Secretary-General pursuant to Security Resolutions 1025 (1995) and 1026 (1995), S/1996/83, 6 February 1996, p. 6.

zadaća UNTAES-a. Očito, već poučeni nedalekim iskustvom iz operacija UNPROFOR i UNCRO u kojima je neuspješna demilitarizacija okupiranog područja dovela do neispunjenja ostalih mandatnih zadataka poput povratka prognanih i izbjeglih civila te prouzrokovala katastrofalnu sigurnosnu situaciju u zaštićenim područjima pod nadzorom *plavih kaciga*, UN je uvidio kako uspostava mješovite lokalne policije i njezina operacionalizacija prije demilitarizacije može uspostaviti povjerenje te osigurati mirnu suradnju lokalnog stanovništva tijekom provedbe ove zadaće koja je bila ključna za daljnju provedbu mirne reintegracije.

Okolnosti koje su prethodile mirnoj reintegraciji

Krajnji hrvatski Istok je uistinu bio posebno područje tijekom velikosrpske agresije, ne samo iz razloga što je bio jedini okupirani teritorij koji je izravno graničio sa Srbijom, nego je i bio najbogatije područje koje su pobunjeni Srbi i Jugoslavenska narodna armija (JNA) okupirali. Područje Hrvatskog Podunavlja tako je obuhvaćalo hrvatske regije istočnu Slavoniju, Baranju i zapadni Srijem koje se cijelom dužinom naslanjaju na rijeku Dunav čineći tako prirodnu i državnu granicu prema Srbiji.¹¹ Navedena područja su imala razvijenu infrastrukturu i gospodarstvo koje se temeljilo na plodnoj zemlji, vodenom bogatstvu te nafti. Upravo u ovim osobitostima može se naći i još jedan od razloga srpske želje za okupacijom Slavonije i Baranje kako bi kontrolirali, koristili ili barem opljačkali navedena bogatstva tog područja.¹²

Osim toga, Hrvatsko Podunavlje je podnijelo najveći teret velikosrpske agresije u ljudskom i materijalnom pogledu prvenstveno zbog već spomenutog geostrateškog položaja blizine sa Srbijom. Okupacijom istočnoslavonske ravnice Hrvatska je ostala bez jedne od svojih najbogatijih regija, a krajinski Srbi su dobili priliku iskorištavati velike prirodne i gospodarske resurse tog područja. Istovremeno, regija s većinskim nesrpskim stanovništvom doživjela je proces etničkog čišćenja kako bi se nasilno promijenio etnički sastav krajnjeg hrvatskog Istoka u skladu s velikosrpskim pretenzijama.¹³ Upravo iz navedenih razloga, budući ishod mirovnog procesa na području Hrvatskog Podunavlja predstavljao je osnovu za mir i političku stabilnost na širem području jugoistočne Europe.¹⁴

Vojno-redarstvena operacija Oluja bila je ključni događaj koji je promijenio odnos snaga i stvorio novu geopolitičku realnost, dok su porazi srpskih snaga u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini (BiH) otvorili put političkim

11 Dražen ŽIVIĆ, „Prognoano stanovništvo iz hrvatskog Podunavlja i problemi njegovog povratka (1991. – 2001.)“, *Hrvatski geografski glasnik* 65 (2003.): 67.

12 Dražen ŽIVIĆ, „Demografski gubitci Slavonije i Baranje u Domovinskom ratu“, u *O žrtvama je riječ*, ur. Zvonimir ŠEPAROVIC, Zagreb: Hrvatsko žrtvoslovno društvo, 2006., 66.

13 Nikolina VUKOVIĆ, „Izigran sporazum“: demilitarizacija istočne Slavonije 1992.-1995.“, *Scrinia Slavonica*, 18 (2018.): 487.

14 HOLJEVAC TUKOVIĆ, *Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja*, 9.

pregovorima i kasnijem postizanju Daytonskog mirovnog sporazuma za BiH te Erdutskog sporazuma kojim je započet proces mirne reintegracije preostalog okupiranog hrvatskog teritorija.¹⁵ Nakon uspješnog završetka Oluje dolazi do kraćeg razdoblja neizvjesnosti u kojem međunarodna zajednica traži rješenja za okončanje sukoba u Hrvatskoj te što je još bilo važnije, u susjednoj BiH. Cilj međunarodne zajednice svakako je bilo postizanje ravnoteže snaga u jugoistočnoj Europi u kojoj nijedna strana ne bi preuzela prevlast. Stoga je naglasak međunarodne zajednice stavljen na zaustavljanje svih vojnih operacija kako bi se mogli ostvariti politički dogovori između sukobljenih strana.¹⁶

Međutim, da je Zagreb bio odlučan u privođenju rata kraju pokazuju i ratni planovi koji su razrađeni nakon Oluje, a kojim bi se oslobodio preostali okupirani teritorij na istoku. U hrvatskom javnom prostoru zaživjelo je nekoliko verzija naziva operacije za oslobođenje istočne Hrvatske. U knjizi Branka Peka, spominje se operacija razrađena u dvije faze. Prva faza pod nazivom Vatrene kočije, „kočije“ iz razloga što simboliziraju Slavoniju, a „vatrene“ zato što se osnovna ideja sastojala u tome da se koncentriranom topničkom vatrom „preore“ prednja crta i tako omogućiti ulazak oklopništva, tehnike i ljudstva na okupirani prostor.¹⁷ Druga faza se prema nalogu predsjednika Tuđmana zvala Vučedolska golubica kao simbol mira, a u kojoj bi se područja vratila u ustavno–pravni poredak Republike Hrvatske. Međutim, predviđena vojna operacija bila je izrazito opasna i rizična zbog velikog miniranog područja, osobito je bila minirana prva crta te je postojala realna opasnost kako će postrojbe biti zaustavljene ako u tijeku napada uđu u minska polja. Drugi izvori navode kako je ratni plan za oslobođenje hrvatskog istoka nazvan Dunav, a njime je planirano angažiranje oko 83.000 vojnika.¹⁸

Hrvatska strana procjenjivala je kako bi broj žrtava bio oko 1.500 pripadnika, a opasnost za Hrvatsku vojsku bio je i teren, odnosno minirana ravnica, te mogućnost uključenja Vojske Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) s druge strane Dunava. Svakako, ne smije se izostaviti niti procjena borbene djelatnosti 11. slavonsko-baranjskog Korpusa Srpske Vojske Krajine koji je u svom sastavu imao osam brigada, od kojih tri u sastavu Baranjske divizije. Brojno stanje navedenog korpusa u ljeto 1995. iznosio je oko 20.000 pripadnika te dostatnog broja oklopne i topničke tehnike te naoružanja.¹⁹ Također, mogućnost legitimne vojne operacije u Podunavlju mogao je dovesti do izbijanja novog ratnog sukoba zbog već spomenute blizine Srbije, a čime bi neminovno propao mirovni plan za BiH, a što bi dovelo do ponovne destabilizacije političkih i vojnih prilika na tom europskom prostoru.²⁰

15 Ibid, 55.

16 Ibid, 65.

17 Branko PEK, *Mirna reintegracija: pobjeda razumom*, Osijek: Studio HS internet, 2021., 25.-27.

18 Tomislav KOVAČIĆ, *Operacija Una*, Zagreb: Despot infinitus, 2024., 65.

19 A. HOLJEVAC TUKOVIĆ, *Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja*, 61.

20 Ibid, 69.

Osim međunarodnog pritiska za mirnim rješavanjem pitanja hrvatskog Podunavlja, ključnim se pokazalo privoliti obje strane da pristanu na takvo rješenje. Politika opstrukcije koju su vodili krajinski Srbi za vrijeme mandata UNPROFOR-a i UNCRO-a je počela blijediti uslijed realnosti višegodišnje izolacije i gospodarske neimaštine, a potpuni poraz dogodio se tijekom operacije Oluja. Zašto su krajinski Srbi pristali na provedbu mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja? Ključno je uočiti kako je pobuna Srba u Hrvatskoj bila ovisna o Srbiji u svim aspektima: vojska, financije, institucije, kadrovska politika. Bez potpore Srbije, opstanak srpske pobune u Hrvatskoj, kao niti postojanje paradržave RSK Ovisnost o Miloševiću i Srbiji posebice je dolazila do izražaja u istočnoj Hrvatskoj, prvenstveno zbog geografskog položaja tog dijela teritorija koji se prirodnom granicom na Dunavu oslanjao na Srbiju. Nakon poraza u Oluji, srpsko stanovništvo najviše je zamjeralo Beogradu što nije poslao Vojsku Jugoslavije (VJ) u pomoć kninskom vodstvu što je izazvalo veliku reakciju u srpskoj javnosti. Međutim, SRJ pod pritiskom međunarodnih gospodarskih sankcija više nije bila u mogućnosti vojno niti gospodarski pomagati krajinske Srbe. Pritisnut teškim ekonomskim stanjem u Srbiji i prijetnjama daljnjim sankcijama, Milošević je odlučio iskoristiti politički trenutak i prihvatiti posredničku ulogu u pregovorima za mirnim rješanjem u jugoistočnoj Europi, a u čemu je vidio mogućnosti ukidanja sankcija koje su opterećivale Srbiju.²¹ Nakon diplomatskih pritisaka, prvenstveno američke administracije koja je nakon Oluje uvidjela promjenu odnosa snaga u ratu i nastojala je prvenstveno okončati rat u BiH, Milošević je konačno odlučio povući se iz Hrvatskog Podunavlja u zamjenu za ukidanje međunarodnih sankcija i normalizaciju odnosa SRJ s međunarodnom zajednicom. Zatim je uslijedio Miloševićev pritisak na lokalno srpsko vodstvo da ga prihvate, a što je de facto potvrdilo njegovu glavnu ulogu u provedbi velikosrpske politike i njegov odlučujući utjecaj na pobunjene Srbe.²²

Kao što je već rečeno, unutar promijenjenih vojnih i političkih okolnosti druge polovine 1995., u prvom redu vojnog poraza krajinskih Srba, odlukom Zagreba da u istočnoj Hrvatskoj ne pokrene novu vojnu operaciju te snažne podrške američke administracije potpisan je *Temeljni sporazum o istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu* od 12. studenog 1995., poznatiji kao Erdutski sporazum. Upravo će navedeni dokument ubrzo postati okosnicom buduće mirovne operacije UNTAES.²³ Odluka hrvatskih vlasti o mirnom, a ne vojnom rješenju, nepobitno je pokazala zrelost i odlučnost u donošenju teških političkih odluka što svakako nije bilo lako, uzimajući u obzir svjesnosti razočaranja dijela hrvatske javnosti takvom odlukom koja je bila opterećena velikim brojem prognanika i izbjeglica te stradalih i nestalih osoba u ratnom sukobu.²⁴

21 Ibid, 56.-57.

22 Ibid, 71.

23 *Olujni mir. Kronologija hrvatske misije mira na Dunavu*, 28.-29.

24 Dražen ŽIVIĆ, „Mirna reintegracija Hrvatskog Podunavlja 1996.-2016.“, *Političke analize* 26 (2016.): 3.

Ustrojavanje Prijelaznih policijskih snaga

Unatoč navedenom, kao sastavni dio rasprave i dogovaranja o uspostavi buduće mirovne operacije na istoku Hrvatske, uslijedila su i intenzivna pregovaranja o sastavu i djelokrugu Prijelaznih policijskih snaga koje su smatrane kao mjera uspostave povjerenja između dviju sukobljenih strana. Tako je u siječnju 1996. dogovoreno kako će civilna policija UN-a nadgledati rad zajedničke policije koja će biti sastavljena od međunarodnih civilnih policajaca, hrvatskih te policajaca Srba s okupiranih područja.²⁵ Međutim, istočnoslavonski Srbi su još početkom veljače 1996. u potpunosti odbijali svaku mogućnost da Hrvati čine dio zajedničke policije koja bi djelovala na području Oblasti. Dopuštali su UNTAES-ov nadzor nad lokalnim policijskim snagama, ali njih bi činile samo osobe srpske nacionalnosti.²⁶ Ali, spomenuta opstrukcija vrlo brzo se promijenila. Već početkom ožujka iste godine njihovi su predstavnici ušli u složen pregovarački proces o sastavu zajedničkih policijskih snage koje bi činili i Srbi i Hrvati. Otkud tako brza promjena? Odgovor treba dobrim dijelom tražiti u djelovanju Jacques-Paul Kleina i njegovih suradnika. U prvom redu, oni su uspjeli ishoditi obećanje Zagreba o novom proširenju postojećih zakonskih rješenja²⁷ o oprostima počiniteljima lakših kaznenih djela (poput sudjelovanja u oružanoj pobuni) te najavu mogućeg oprosta čak i za osobe osumnjičene za počinjenje najtežih djela protiv čovječnosti te ratnih zločina.²⁸ To je brojnim srpskim policajcima iz Oblasti, dobrim dijelom osobama koje su aktivno sudjelovale u ratnom sukobu, a nerijetko bili i počinitelji navedenih kaznenih djela, omogućavalo zadržavanje na slobodi te zadržavanje radnog odnosa tj. ostanak u policijskim snagama. Jednako je važno bilo i obećanje dano srpskoj strani da na području Oblasti neće odmah po ustroju zajedničkih policijskih snaga doći do pariteta Hrvata i Srba u sastavu zajedničkih policijskih snaga. Prema riječima Kleinovog zamjenika, Švedanina Gerarda Fischera, izrečenima šokiranim hrvatskim pregovaračima početkom veljače 1996., u sastavu zajedničke policije u početku će prevladavati Srbi. Tek po promjeni nacionalnog sastava cjelokupne oblasti, odnosno nakon povratka hrvatskih prognanika, doći će do promjene odnosa

25 HDA, UPRH/P, Strogo povjerljivi spisi, Bilješka br. 1 od 18/1/96

26 B. RKMÁN, „‘Stop’ za hrvatsku policiju“, *Vukovarske novine*, Vukovar, 17. februara 1996.

27 Pod jakim pritiskom međunarodne zajednice u jesen 1996. Sabor Republike Hrvatske donio je *Zakon o općem oprost*, kojim su amnestirani svi počinitelji kaznenog djela oružane pobune, a predsjednik Franjo Tuđman u više je navrata pomilovao Srbe (zbog istovjetnih kaznenih djela) koji su se nalazili u zatvorima. Navedenom je prethodio Zakon o oprost od krivičnog progona i postupaka za krivična djela počinjena u oružanim sukobima i u ratu protiv Republike Hrvatske (NN 58/92, 25. rujna 1992.), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o oprost od krivičnog progona i postupka za krivična djela počinjena u oružanim sukobima i u ratu protiv Republike Hrvatske (NN 39/95, 9. Lipanj 1995.), Zakon o oprost počiniteljima kaznenih djela s privremeno okupiranih dijelova Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske županije (NN 43/96, 17. svibanj 1996.), Zakon o općem oprost (NN 80/96, 20. rujna 1996.) i danas na snazi u: HOLJEVAC TUKOVIĆ, *Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja*, 116.

28 Vlada Republike Hrvatske (VRH), Ured privremene uprave za uspostavu hrvatske vlasti na području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema (UPU), Ministarstvo vanjskih poslova, Zagreb, Bilješka od 12. veljače 1996.; VRH, Potpredsjednik Ivica Kostović, Bilješka sa sastanka od 6. lipnja 1996.

Hrvata i Srba u zajedničkoj policiji.²⁹ Navedeno jasno pokazuje metodu kojom je mirovna misija nastojala pokrenuti operaciju. Metoda većih ustupaka jače strane (Zagreba) trebala je osigurati pomirljivost Srba u Oblasti, a time ih i približiti prihvaćanju hrvatskog državnog okvira.

Suočen s odbijanjem Srba da puste veći broj hrvatskih policajaca na područje Oblasti, pa makar i u vidu zajedničke policije, te nesklon da ih kakvom akcijom prisili na popuštanje, jer za nju očito nije bio spreman te jer nije želio riskirati održivost cjelokupne operacije i prije negoli se ona stvarno počela provoditi, UNTAES je odlučio uspostavu zajedničke policije provesti u obliku procesa. Drugim riječima, Zagreb će morati prihvatiti postepeno uvođenje hrvatskih policajaca u zajedničke snage, ali uz snažno obećanje kako će taj proces završiti njihovom reintegracijom u sustav hrvatskog ministarstva unutarnjih poslova.

U izvješću glavnog tajnika UN-a iz lipnja 1996. vidljivo je kako je UNTAES autorizirao snage jačine 600 UN-ovih civilnih policajaca od čega ih je 432 stiglo u područje operacije do 22. lipnja 1996. pri čemu su uspostavili kontakt s tamošnjom lokalnom policijom Srba i snagama hrvatske policije. Istovremeno je UNTAES započeo s radom na osnutku i obuci PPS-a, pri čemu je prva zadaća bila definirati konačnu strukturu, veličinu i brojnost zbog čega je osnovan Zajednički implementacijski odbor za pitanje policije (eng. *Joint Implementation Committee on Police Matters*) koji je dao okvir i dinamiku ustrojavanja PPS-a.³⁰ Još ranije dogovoreno je da se PPS ustroji 1. srpnja 1996. brojčanog sastava oko 1.300 policajaca. Pritom je bilo potrebno 290 pripadnika PPS-a uputiti na profesionalnu obuku koja se održala u Budimpešti na *International Law Enforcement Academy* u travnju, a od toga je hrvatska Vlada predložila 145 kandidata, a drugu polovicu lokalni srpski predstavnici. U navedenoj obuci sudjelovali su i djelatnici UNCIVPOL-a uz pomoć agencije američke vlade u sklopu *International Crime Investigation and Training Assistance Project*. U ovom izvješću navodi se i primarna zadaća PPS-a, a to je održavanje zakona i reda, djelujući pod Prijelaznim upraviteljem te pod nadzorom UN-ove civilne policije. Ranije, u travnju 1996. usuglašeno je kako će zajedničke policijske snage biti u neutralnim odorama, tj. bez hrvatskih ili srpskih nacionalnih simbola, ali s jasno vidljivom oznakom UNTAES-a. Na neutralnosti odora inzistirala je srpska strana pa su tako odore bile tamnoplave s jednostavnim i neutralnim natpisom *Police*.³¹ Vidan iskorak učinjen je i na polju definiranja zapovjednih razina odgovornosti. Na području Oblasti u postojećih 11 policijskih postaja nalazit će se pripadnici zajedničke policije: zapovjednika će dati UNCIVPOL, a po jednog dozapovjednika hrvatska i

29 VRH, UPU, Bilješka br. 3 od 1. veljače 1996.

30 Report of the Secretary-General on the United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, S/1996/472, 26 June 1996, p. 8

31 Toni SKOKO, „Erdutski sporazum i mirna reintegracija Hrvatskog Podunavlja“, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2019.

srpska strana.³² Navedeno je značilo kako će na području Oblasti prisutnost hrvatske komponente u zajedničkoj policiji biti u prvo vrijeme minimalna. Nije se, dakle, radilo o instant reintegraciji policijskih snaga koju je očekivao Zagreb, ali niti o potpunom zadržavanju prava Srba iz Oblasti u problematici snaga unutarnjih poslova. Bio je to početak integracije.

Iako su zajedničke policijske snage službeno ustrojene 1. srpnja 1996. pod nazivom Prijelazne policijske snage (eng. *Transitional Police Forces*), dolazilo je do poteškoća u postizanju njihove učinkovitosti iz praktičnih razloga.³³ Naime, pripadnici hrvatske komponente PPS-a nisu u ovom razdoblju trajno boravili na području Oblasti, odnosno tamo su samo privremeno odlazili: u pravilu od jutra do kasnih večernjih sati radnim danima. Prvi hrvatski dozapovjednici pojedinog sektora (ustrojena su dva: *Sjever* sa središtem u Belom Manastiru i *Jug* sa sjedištem u Vukovaru i Vinkovcima) počeli su odlaziti na područje Oblasti 19. srpnja 1996. gdje su radili u civilnim odijelima te se istog dana u organizaciji UNCIVPOL-a vraćali nazad.³⁴ Razlog tome bile su kašnjenje policijskih odora iz tvornice, ali i nestašica goriva koja je ograničavala patrole na području.³⁵ Prvi načelnik PPS-a bio je srpski predstavnik Petar Đukić, a njegov zamjenik Josip Miličević iz hrvatskog MUP-a. Kako je i predviđeno, ustrojene su snage jačine 1.600 policajaca, od toga oko 1.200 Srba i 400 Hrvata te još 400 pripadnika UNCIVPOL-a.³⁶ Takav omjer nije bio proporcionalan etničkoj strukturi prema predratnom popisu stanovništva iz 1991. na čemu je inzistirala hrvatska strana, a također, hrvatski prognanici izrazili su nezadovoljstvo ovakvim ustrojenim snagama te poručili kako se neće vraćati na područje dok se navedeno ne promijeni zbog osjećaja nesigurnosti i nepovjerenja prema pripadnicima srpskog dijela PPS-a.³⁷

Pokazatelj kako je rad PPS-a bio u mnogočemu problematičan, govori i to kako su srpski pripadnici PPS-a uporno sve do prosinca 1996. odbijali sudjelovati u zajedničkom radu na graničnom prijelazu sa Srbijom u Bajakovu.³⁸ Naravno, to su činili jer su smatrali kako bi sudjelovanjem u zajedničkom radu neslužbeno priznali hrvatsku nadležnost nad granicom. Kada su se konačno krajem godine usuglasili da nekoliko hrvatskih pripadnika PPS-a dolazi na posao na granični prijelaz Erdut, onda su to učinili nakon UNTAES-ovog obećanja da će biti svakodnevno vraćani na hrvatsku stranu.³⁹ U brojnim slučajevima srpski pripadnici zajedničke policije odbijali su na

32 VRH, UPU, Ministarstvo obrane, Ured za UN i EZ Osijek, Kl. 018-04/96-151/02, Ur. br. 512-01-04-01/96-12, Predmet: Analiza rada policijske komisije od 1. travnja 1996.

33 Report of the Secretary-General on the United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, S/1996/622, 1 August 1996, p. 1

34 VRH, UPU, Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP), Ured zapovjednika policijskih snaga za Hrvatsko Podunavlje (UZ), Izvješće br. 19 od 19. srpnja 1996.

35 Report of the Secretary-General on the United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, S/1996/622, 1 August 1996, p. 5

36 SKOKO, „Erdutski sporazum i mirna reintegracija Hrvatskog Podunavlja“, 30.

37 Ibid, 30.

38 VRH, UPU, MUP, UZ, Izvješće br. 6 od 6. srpnja 1996.

39 VRH, UPU, MUP, UZ, Izvješće br. 162 od 11. prosinca 1996.

posao doći u odorama PPS-a, a usprotivili su se i UNTAES-ovu prijedlogu registracijskih oznaka koje bi sadržavale hrvatske simbole.⁴⁰ U jesen 1996. u izvješću glavnog tajnika UN-a u dijelu o policijskim snagama, ističe se kako određeni srpski pripadnici policije nevoljko sudjeluju u predmetima koji imaju političke konotacije zbog bojazni od određenih kriminalnih elemenata⁴¹ te u slučajevima srpskih izgređa ili demonstracija i sličnih incidenata, većina srpskih policajaca nevoljko reagira.⁴² O poteškoćama u prihvaćanju uspostave hrvatskog državnog poretka na krajnjem istoku pokazuje i problematika uzimanja isprava o hrvatskom državljanstvu, odnosno domovnica, koje je izradila hrvatska strana. Naime, izdavanje domovnica srpskim policajcima u PPS-u nailazio je na njihov otpor te unatoč posebnim nastojanjima da prihvate hrvatske dokumente, do veljače 1997. samo 200 Srba u policiji je prihvatilo domovnice. Pritom su djelatnici UN-a primijetili kako su mlađi srpski policajci bili pod utjecajem starijih kolega koji su ih obeshrabrivali da prihvate hrvatske dokumente.⁴³ Međutim, prihvaćanje hrvatskih dokumenata (osobne iskaznice i domovnice) zapravo je značilo, osim ponude hrvatskog državljanstva, dobivanje svih prava koja iz njih proizlaze (mirovine, posao itd.). Zatim, Zagreb je ponudio i mogućnost umirovljenja za osobe koje ispunjavaju uvjete te izraze želju za umirovljenjem. Na dodatnih 113 osoba primijenjen je Zakon o oprostima, čime im je omogućen ostanak na poslu ili, pak, na slobodi.⁴⁴ Ako, dakle, pristanu na uzimanje hrvatskog državljanstva neki Srbi iz PPS-a mogli su nastaviti raditi u policiji ili su mogli jednostavno ostatu na području Oblasti uz zajamčenu hrvatsku mirovinu. I jedna i druga mogućnost bile su daleko primamljivije od odlaska u Srbiju ili zauzimanja stava autodestruktivne tvrdoglavosti. Na ovaj način, davanje povlastica i ponuda hrvatska strana uz odobravanje UNTAES-a polako je privukla srpski dio PPS-a u integraciju unutar MUP-a.

Prema integraciji

Druga godina UNTAES-ovog mandata, koja je trajala od sredine siječnja 1997. pa do kraja siječnja 1998., treba se ocijeniti godinom ubrzane provedbe mirne reintegracije. Na višoj razini političkog odlučivanja dva događaja imala su ulogu snažne poruke usmjerene prema Srbima iz Oblasti. Najprije je Zagreb dotadašnje reintegracijske inicijative usmjerene prema Oblasti sredinom siječnja 1997. uobličio u jedinstvenu i, važnije, sveobuhvatnu, mirovnu

40 VRH, UPU, MUP, UZ, Izvješće br. 135 od 14. studenog 1996.

41 Report of the Secretary-General on the United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, S/1996/821, 1 October 1996, p. 4

42 Report of the Secretary-General on the United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, S/1997/148, 24 February 1997, p. 5

43 Report of the Secretary-General on the United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, S/1997/148, 24 February 1997, p. 5-6.

44 VRH, UPU, MUP, Pomoćnik ministra (PM), Službena bilješka od 14. siječnja 1997.

ponudu. Nazvana *Pismo namjere Vlade Republike Hrvatske o dovršetku mirne reintegracije*, ponuda je sadržavala jasnu namjeru hrvatskih vlasti da Srbima osigura sva građanska i manjinska prava prema najaktualnijim međunarodnim standardima. U odnosu na *Temeljni sporazum*, ponuda je otišla korak dalje, tj. Srbima su ponuđena zajamčena mjesta u središnjoj vlasti, pravo na kulturnu i školsku autonomiju te razmjerna zastupljenost u lokalnoj policiji i administraciji. Gotovo istovremeno, uz vidljivu naklonost hrvatskih vlasti, u Vukovaru je početkom ožujka 1997. osnovana Samostalna demokratska srpska stranka (SDSS).⁴⁵ Oba trenutka, i *Pismo namjere* i osnivanje SDSS-a, popraćeno je snažnim odobravanjem međunarodne zajednice, pa tako i Prijelazne uprave, ali i suglasnošću Beograda.

O odnosu na problematiku zajedničke policije to je značilo da je njezina integracija u hrvatski sustav unutarnjih poslova nepovratna, tj. da je preostalo samo do kraja usuglasiti modalitete uključivanja srpskih pripadnika PPS-a u sastav hrvatske policije. Već u drugoj polovini siječnja 1997., primjerice, polovina srpskog sastava PPS-a u Tovarniku, kako je pokazala UNTAES-ova anketa, htjela je preuzeti hrvatske dokumente. U policijskoj postaji u Belom Manastiru spremnost za preuzimanje hrvatskih dokumenata iskazala je „većina“ Srba u PPS-u.⁴⁶ Takva tendencija je nastavljena, premda je znalo doći do manjih problema, a ponekad i otvorenih opstrukcija. Premda je UNTAES zbog toga polovicom veljače 1997. produljio rok za preuzimanje dokumenata, već početkom idućeg mjeseca postignuti uspjeh morao je zapanjiti i najneupućenijeg promatrača. U tom je trenutku čak 700 srpskih policajaca u redovima PPS-a preuzelo hrvatske dokumente.⁴⁷ Dva mjeseca kasnije, početkom svibnja 1997., pitanje preuzimanja hrvatskih dokumenata gotovo je u potpunosti izostalo kao tema razgovora predstavnika UNTAES-a i Srba u Oblasti.⁴⁸ Usporedno s navedenim riješen je i drugi problem PPS-a, koji je u velikoj mjeri opterećivao djelovanje zajedničke policije tijekom prve godine mandata UNTAES-a. Do ljeta 1997. uspostavljen je nacionalni pariret u redovima PPS-a, pa je zajednička policija tada imala 836 djelatnika Hrvata, „između 850 i 880 policajaca srpske nacionalnosti“ i 52 pripadnika ostalih nacionalnosti.⁴⁹ Prema svim kriterijima radi se o velikom uspjehu Prijelazne uprave, a time i mirovne operacije u cjelini, posebno ako se u obzir uzme činjenica da u promatranom razdoblju nije bilo ozbiljnijih sigurnosnih incidenata.

Ključno je, naravno, uočiti da je u drugoj godini UNTAES-ovog mandata dodatno pojačana tendencija kupovine naklonosti Srba iz Oblasti brojnim materijalnim, pravnim i drugim povlasticama. Srpski pripadnici PPS-a nisu, jasno, bili oduševljeni dokumentima koji su sadržavali još do jučer

45 Vidi: HOLJEVAC TUKOVIĆ, *Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja*, 151.-155., 170.-178.

46 VRH, UPU, MUP, UZ, Izvješće br. 17 od 17. siječnja 1997.

47 VRH, UPU, MUP, UZ, Izvješće br. 62 od 3. ožujka 1997.

48 VRH, UPU, MUP, Zbirno izvješće od 17. svibnja 1997.

49 Suzana VUKADINOVIĆ, „Preuzimamo sve kontrolne točke na ulascima u hrvatsko Podunavlje“, *Bumerang*, 8. kolovoza 1997.

neprijateljsku „šahovnicu“, ali to ih nije nagnalo da odustanu od drugih prava koja su im ponuđena. Primjerice, kada su krajem siječnja 1997. u Vukovaru svi pripadnici PPS-a odbili preuzeti domovnicu, što je tada bio najveći prosvjed protiv integracije zajedničke policije, istovremeno su svi podignuli primanja koja su bila u hrvatskoj nacionalnoj valuti, tj. kunama.⁵⁰ Kada je srpska opstrukcija počinjala poprimati oblik ozbiljnijeg problema, kao primjerice kada su Srbi počeli iskazivati otpor planiranim umirovljenju viška djelatnika, onda su Zagreb i UNTAES posegnuli za dodatnim mamcem. Srpskim pripadnicima PPS-a, koji su odlučili napustiti zajedničku policiju tj. umiroviti se, zajamčena je otpremnina u visini tri prethodne plaće.⁵¹ Kada je istovremeno, Srbima u PPS-u, koji su do 1991. ostvarili pravo na mirovinu, Zagreb zajamčio sigurnost umirovljenja, nastala je prava stihija preuzimanja hrvatskih dokumenata.⁵² Konačno, materijalna i statusna prava ponuđena srpskim policajcima iz Oblasti bila su integrirana u najvažniju povlasticu od svih tj. oslobođenje od eventualnog kaznenog progona. U drugoj polovini veljače 1997., Zagreb je za više od stotinu srpskih pripadnika PPS-a protiv kojih su se provodile istražne radnje ponudio mogućnost „nove prilike“. Ako, kao što je većina ubrzo razumljivo prihvatila, pristanu na reintegraciju u hrvatski sustav unutarnjih poslova, onda će se njihovi slučajevi rješavati izvan striktnog okvira kaznenog prava.⁵³ Zbog razloga višeg cilja, tj. mirne reintegracije, srpskim policajcima u PPS-u, Zagreb je obećao oslobođenje od eventualnog kaznenog progona, a pogodbu je jamčila Prijelazna uprava. Nakon ovoga, reintegracija srpskih policajaca iz Oblasti putem PPS-a znatno je ubrzana.

Već sredinom 1997. preostali su samo tragovi nekadašnje neovisnosti srpske komponente PPS-a. Na području Oblasti provedena je reorganizacija policijskog sustava pa je u svakoj policijskoj postaji uspostavljen sustav zapovijedanja temeljen na formuli „40 [Hrvata]:40 [Srba]:20 [ostali]“, nekadašnji sektori PPS-a Sjever i Jug ugašeni su te integrirani u organizacijske sheme nadležnih policijskih uprava sa sjedištima u Osijeku i Vinkovcima (izvan područja Oblasti), a u tijeku je bilo potpisivanje ugovora o radu s nadležnim hrvatskim ministarstvom unutarnjih poslova. Do kraja godine u njegov sastav primljeno je 1.715 pripadnika PPS-a (829 Hrvata, 834 Srbina i 52 pripadnika drugih nacionalnih manjina).⁵⁴ Time su prijelazne policijske snage prestale postojati.

Krajem 1997. glavni tajnik UN-a izdao je preporuku Vijeću sigurnosti o osnivanju potporne grupe od 180 policajaca promatrača (eng. *United Nations Police Support Group*, UNPSG) sa sjedištem u Vukovaru, koja je osnovana rezolucijom 1145 19. prosinca 1997., a čija bi zadaća bila nastavak promatranja rada hrvatske policije u Hrvatskom Podunavlju, a posebno vezano uz proces

50 VRH, UPU, MUP, UZ, Izvješće br. 29 od 29. siječnja 1997.

51 VRH, UPU, MUP, UZ, Izvješće br. 50 od 19. veljače 1997.

52 VRH, UPU, MUP, UZ, Izvješće br. 51 od 20. veljače 1997.

53 Ivica VRKIĆ, *Istočno od zapada. Politički putopisi hrvatskim istokom*, Zagreb: Interpublic, 1997., 305.

54 *Olujni mir: Kronologija hrvatske misije mira na Dunavu*, 326.

povratka prognanika, izbjeglica i raseljenih osoba.⁵⁵ Tijekom 1998. UNPSG imao je zadaću praćenja patrola hrvatske policije, stanje u pogledu ljudskih prava te sudjelovanje u obuci lokalne policije. Promatrači su izvijestili kako se etnička proporcionalnost poštuje te su radni uvjeti, plaća i beneficije u policiji jednake bez obzira na etničku pripadnost te nisu vidljive nikakve diskriminacije. Naglašena je i dobra suradnja policije i UNPSG-a te kako je policija profesionalna, dobro opremljena i sposobna odgovoriti na izvanredne događaje. Jednako tako, hrvatskoj vladi dana je preporuka kako treba iskoristiti servise javnog informiranja kako bi dodatno podigla ugled policije u Hrvatskom Podunavlju te održavala povjerenje u policiju.⁵⁶ U završnom izvješću o radu UNPSG-a vidljivo je kako im je mandat završio 15. listopada 1998., a praćenje rada hrvatske policije preuzela je Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS) s 118 promatrača. Naglašeno je kako je sigurnosna situacija u Hrvatskom Podunavlju zadovoljavajuća te se policija vidno poboljšala tijekom mandata UNPSG-a te je uspješno odrađena integracija u hrvatsku policiju.⁵⁷

Zaključak

Vlada Republike Hrvatske u suradnji s međunarodnom zajednicom i lokalnim srpskim stanovništvom ostvarila je mirnu reintegraciju posljednjeg hrvatskog okupiranog područja. Mirna reintegracija je, unatoč želji hrvatske javnosti povratka hrvatskog Podunavlja vojnim putem, svakako zrela politička odluka Zagreba. Unatoč neuspjehu prethodne dvije mirovne operacije UN-a, Hrvatska se ponovno odlučila za miran povratak istočne Slavonije u svoj ustavno-pravni poredak pod patronatom Ujedinjenih naroda. Razlog tomu je svakako unaprijed definiran mandat s većim brojem vojnih snaga te s direktnom podrškom SAD-a koji je jamčio povratak pod hrvatsku upravu. Samo godinu dana ranije bilo kakva prisutnost bilo čega što bi simboliziralo pripadnost okupiranog dijela istočne Hrvatske hrvatskom državnom okviru nije bila zamisliva. Ponajmanje hrvatskih policajaca, pa makar bili odjeveni u civilnu odjeću ili neutralnu vojnu odoru. Stoga se osnivanje i kasnije djelovanje prijelaznih policijskih snaga treba ocijeniti kao jedna u nizu pojavnosti koja je predstavljala vidljiv početak procesa integracije istočne Hrvatske. S obzirom da Srbi iz Oblasti nisu mogli računati na trajni ostanak mirovne misije UNTAES, a da je odlazak u Srbiju bio sve manje privlačan, jedina realna mogućnost bila je integracija srpskog dijela PPS-a. Ona je podrazumijevala iznimno visok stupanj raznovrsnih pravnih, materijalnih i statusnih povlastica, poput oslobođenja od kaznenog progona, umanjenje kazne ili prekvalifikaciju kaznenog djela kako

55 Report of the Secretary-General on the United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, S/1997/953, 4 December 1997, p. 10

56 Report of the Secretary-General on the United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, S/1998/500, 11 June 1998, p. 1-4.

57 Final Report of the Secretary-General on the United Nations Police Support Group, S/1998/1004, 27 October 1998, p. 1-2.

Nikolina MOKRICKI

Povratak sigurnosti i povjerenja: prijelazne policijske snage 1996.-1998.

---

bi se ishodio oprost, pravo na umirovljenje ili, pak, zaposlenje u hrvatskom ministarstvu unutarnjih poslova s pripadajućim materijalnim pravima. S takvim načinom privlačenja srpskih policajaca, hrvatska strana uz odobrenje Prijelazne uprave, uspjela ih je u potpunosti integrirati u sastav hrvatske policije.

Bibliografija

Izvori

Balkanski ugovorni odnosi, tom III (1946.-1996.), pr. Momir Stojković, Beograd, 1999.

Hrvatski državni arhiv, Zagreb, Ured Predsjednika Republike Hrvatske/Pismohrana, Strogo povjerljivi spisi.

Hrvatski memorijalni dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, Republika Srpska Krajina, Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Stalna misija Republike Hrvatske pri Ujedinjenim narodima.

Vlada Republike Hrvatske, Ured privremene uprave za uspostavu hrvatske vlasti na području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema, Ministarstvo unutarnjih poslova.

United Nations Library, Report of the Secretary-General on the United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium, 1996-1998.

Novine

Zajedničko izdanje nezavisnih medija *Bumerang* Osijek (1997), *Vjesnik* Zagreb (1994.), *Vukovarske novine* (1996.) Vukovar.

Literatura

Olujni mir. Kronologija hrvatske misije mira na Dunavu, pr. Vesna ŠKARE – OŽBOLT, Ivica VRKIĆ, Zagreb: Narodne novine, 1998.

Ana HOLJEVAC TUKOVIĆ, *Proces mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja*, Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata; Despot Infinitus, 2015.

Tomislav KOVAČIĆ, *Operacija Una*, Zagreb: Despot Infinitus, 2024.

Branko PEK, *Mirna reintegracija: pobjeda razumom*, Osijek: Studio HS internet, 2021.

Toni SKOKO, „Erdutski sporazum i mirna reintegracija Hrvatskog Podunavlja“, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, 2019., Erdutski sporazum i mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja | ODRAZ (unizg.hr), pristup ostvaren 15. srpnja 2024.

Ivica VRKIĆ, *Istočno od zapada. Politički putopisi hrvatskim istokom*, Zagreb: Interpublic, 1997.

Nikolina VUKOVIĆ, „Izigran sporazum“: demilitarizacija istočne Slavonije 1992.-1995.“, *Scrinia Slavonica 18* (2018.): 485.-507.

Dražen ŽIVIĆ, „Demografski gubitci Slavonije i Baranje u Domovinskom ratu“, u *O žrtvama je riječ*, ur. Zvonimir Šeparović, Zagreb: Hrvatsko žrtvoslovno društvo, 2006.

Dražen ŽIVIĆ, „Prognavo stanovništvo iz hrvatskog Podunavlja i problemi njegovog povratka (1991. – 2001.)“, *Hrvatski geografski glasnik 65* (2003.): 63-81.

Dražen ŽIVIĆ, „Mirna reintegracija Hrvatskog Podunavlja 1996.-2016.“, *Političke analize 26* (2016): 3.-8.

Sažetak

POVRATAK SIGURNOSTI I POVJERENJA: PRIJELAZNE POLICIJSKE SNAGE 1996.-1998.

Nikolina MOKRICKI

U radu autorica na temelju izvorne arhivske dokumentacije, relevantne literature i onodobne periodike analizira uspješnost realizacije zamisli o zajedničkim višenacionalnim policijskim snagama za vrijeme mirne reintegracije Hrvatskog Podunavlja. Naglasak rada bit će posvećen tijeku uspostave i djelovanju Prijelaznih policijskih snaga koje su u okviru mandata mirovne operacije UNTAES zaživjele kao mjera koja je za glavni cilj imala uspostavu povjerenja između dviju etničkih zajednica uništenog velikosrpskom agresijom na istočni dio hrvatskog teritorija. Ideju o mješovitoj lokalnoj policiji pokušalo se ostvariti već za vrijeme operacije UNPROFOR te njezinog sljednika UNCRO-a, međutim, zbog nesuradnje sukobljenih strana u sukobu, kao i zbog nemogućnosti Ujedinjenih naroda da osiguraju provedbu mandatnih zadaća, ova zamisao ostala je tek „mrtvo slovo“ na papiru. Nasuprot tome, u promijenjenim političkim i vojnim okolnostima nakon hrvatskih oslobodilačkih vojnih operacija 1995., stvorili su se uvjeti za ostvarivanje ideje o mješovitim policijskim snagama u okviru mandata UNTAES-a. Stoga će ovaj rad, u konačnici, objasniti zbog čega je ideja o prijelaznim policijskim snagama uspjela zaživjeti za vrijeme reintegracije Hrvatskog Podunavlja te koji su razlozi uspješnosti ove perspektivne mjere za uspostavu povjerenja.

Ključne riječi: Hrvatsko Podunavlje, mirna reintegracija, Prijelazne policijske snage, UNPSG, UNTAES

